

RYAN HOLIDAY

HRABROST JE POZIV

SREĆA PRATI HRABRE

S engleskoga preveo

Juraj Gerovac

KONCEPT
IZDAVAŠTVO

Ne čekajmo druge da dođu i pozovu nas na velika djela. Budimo prvi koji će pozvati ostale na put časti. Ukažimo se kao najhrabriji vođa, onaj s većim pravima na vodstvo od onih koji nas trenutno vode.

KSENOFONT

Sadržaj

Četiri vrline	1
Uvod	5

Prvi dio: STRAH

Poziv od kojeg strahujemo.....	13
Važno je ne bojati se.....	22
Pobjeđujemo strah logikom	25
Ovo je neprijatelj.....	27
Uvijek ih je više prije no što ih se pobroji.....	29
Ali, što ako?.....	32
Ne dajmo da nas poteškoće odvrate.....	35
Usredotočite se na ono ispred sebe.....	37
Nikad ne preispitujte hrabrost drugoga.....	40
Djelovanje je učinkovita istina.....	43
Strah nas je vjerovati.....	46
Ne dajte se zaplašiti	49
Svaki oblik rasta je skok	52
Ne bojte se odluka.....	55
Ne možete stavljati svoju sigurnost na prvo mjesto	58
Strah vam nešto pokazuje	61

Najstrašnija stvar je biti svoj	64
Život se događa u javnosti. Naviknite se	67
Koju ćete tradiciju odabratи?	70
Ne smije vas biti strah pitati	72
Kad se uzdignemo.....	75

Drugi dio: HRABROST

Poziv na koji se odazivamo	79
Svijet želi znati	87
Tko će, ako nećete vi?	89
Priprema vam daje hrabrost.....	91
Samo počnite od nečega. Učinite nešto.....	94
Krenite!.....	97
Govorite istinu moćima	100
Budite oni koji donose odluke.....	103
Dobro je biti "zahtjevan"	106
Svega nekoliko sekundi hrabrosti	109
Pretvorite to u naviku	112
Iskoristite napad	116
Ne uzmičite!	119
Hrabrost je zarazna	122
Morate preuzeti odgovornost	124
Uvijek se možete oduprijeti	127
Sreća prati hrabre.....	130
Hrabrost obvezе.....	133
Ljubite bližnjega svoga.....	136
Smiono nije ishitreno.....	139
Moć djelovanja se uzima, a ne dobiva.....	142
Kad je nasilje odgovor.....	145
Ustati i otići.....	148
Odradite svoj posao.....	151

Možete uspjeti unatoč svemu	154
Učinite ih ponosnima.....	158
Kad se uzdignemo nad samima sobom.....	161

Treći dio: JUNAŠTVO

Onkraj poziva	165
Razlog pokreće sve.....	173
Hrabrije je ne boriti se	176
Morate proći kroz divljinu.....	180
Nesebičnost ljubavi.....	183
Učinite ljude većima	186
Nemate vremena za oklijevanje.....	190
Sami pravimo svoju sreću	193
Nadahnjujte neustrašivošću.....	196
Što ste spremni žrtvovati?.....	199
Veliko zašto	203
Povratak u dolinu.....	205
Tišina je nasilje.....	208
Odvajnost nade.....	211
Morate spaliti bijelu zastavu.....	214
Nitko nije neslomljiv.....	217
Hrabrost je vrlina. Vrlina je hrabrost.	220
Pogовор.....	224
Što pročitati sljedeće?.....	233
Zahvale	235

Četiri vrline

IMA TO SAD VEĆ DAVNO da se Heraklo našao na raskrižju.

Na tihom križanju puteva u grčkim brdima, u sjeni čvoratih borova, mitski se grčki junak prvi put susreo sa svojom sudbinom.

Gdje se ili kad to točno odvilo, nitko ne zna. Taj nam je trenutak poznat iz Sokratovih priča. Vidimo ga oslikanog na najljepšim umjetninama renesanse. Osjećamo njegovu bujajuću energiju, snažne mišiće i tjeskobu slušajući Bachovu klasičnu kantatu. Da je bilo kako je John Adams htio 1776. godine, Heraklo bi vjerojatno bio ovjekovječen na grbu tek nastalih Sjedinjenih Američkih Država.

Jer Heraklo se ondje, prije svoje vječne slave, prije no što je savladao dvanaest zadatka, prije no što je promijenio svijet, susreo s krizom od životnog značaja i stvarnom poput onih s kojima smo se i svi mi susreli.

Kamo je pošao? Kamo je htio poći? To i je cilj priče. Sam, nesiguran, otisnut u nepoznato, Heraklo, kao i mnogi drugi, nije znao.

Ondje gdje se cesta odvajala nalazila se prekrasna božica koja ga je mamilala svim iskušenjima koje je mogao zamisliti. Nakićena ukrasima, obećala mu je lagodan život. Zaklela se da nikad neće osjećati potrebu za nečim, nesreću, strah ili bol. Zaprati me, rekla mu je, i svaka želja će ti se ostvariti.

Na drugom putu stajala je stroža božica u bijelom ruhu. Njezin je poziv junaku bio skromniji. Nije mu obećala nikakve nagrade izuzev onih koje dolaze teškim radom. Bit će to dugo putovanje, rekla mu je. Morat ćeš nešto žrtvovati. Bit će zastrašujućih trenutaka. Ali bilo je to putovanje namijenjeno bogovima. Učinilo bi ga onakvim kakvim su ga preci i zamišljali.

Je li ovo stvarnost? Je li se zaista dogodilo?

Ako je u pitanju tek legenda, je li uopće bitno?

Jest, jer ovo je priča o nama.

O našim nedoumnicama. O našim vlastitim raskrižjima.

Heraklov izbor bio je između poroka i vrline, laganog i teškog putovanja, utabanog i neistraženog puta. Svi se susrećemo s tim izborom.

Oklijevajući svega sekundu, Heraklo je odabrao onaj put od presudne važnosti.

Odabrao je vrlinu.

“Vrlina” se može činiti kao nešto staromodno. Ipak, vrlina – *arete* – prevodi se kao nešto vrlo jednostavno i bezvremenjsko: Uspješnost. Moral. Tjelesni. Duševni.

U drevnom svijetu, vrlinu su činila četiri ključna dijela.

Hrabrost.

Umjerost.

Pravda.

Razboritost.

Kralj-filozof Marko Aurelije nazvao ih je “osloncima dobrote.” Milijunima poznate i kao kardinalne vrline, ta su četiri univerzalna ideała usvojili prije svega kršćanstvo i većina zapadnih filozofa, ali su podjednako cijenjeni i u budizmu, hinduizmu i gotovo svakoj filozofskoj misli koja vam padne na pamet. Kako je C. S. Lewis istaknuo, nazvani su kardinalnima ne jer su ih takvima proglašile crkvene vlasti, već jer potječu od latinske riječi *cardo*, koja označava šarke, zglobove vrata.

To su *ključne* stvari, stvari oko kojih se sve okreće. Na njima vise vrata koja vode u dobar život.

One su također tema ove knjige, kao i ovog serijala.

Četiri knjige.¹ Četiri vrline.

S jednim ciljem: da vam pomognu izabrati...

Hrabrost, smionost, upornost, čast, žrtvu...

Umjerenost, samokontrolu, suzdržljivost, staloženost, ravnotežu...

Pravdu, poštenje, službu, prijateljstvo, dobrotu, ljubaznost...

Razboritost, znanje, obrazovanje, istinu, samovrednovanje, mir...

One su ključne za častan život, slavu i *izvrsnost* u svakom smislu te riječi. Obilježja osobnosti koja je John Steinbeck savršeno opisao kao "ugodna i poželjna [njihovom] vlasniku, koja ga potiču da čini djela na koja može biti ponosan i kojima može biti zadovoljan." Ali on se mora odnositi na cijelo čovječanstvo. U drevnom Rimu nije postojala ženska inačica riječi *virtus*. Vrlina nije bila muška ili ženska, jednostavno je postojala.

I dalje je tako. Nije bitno jeste li muškarac ili žena. Nije bitno jeste li tjelesno snažni ili izrazito sramežljivi, genijalac ili osoba prosječne inteligencije. Vrlina je univerzalna potreba.

Vrline su međusobno povezane i neodvojive, ali ipak se razlikuju jedna od druge. Hrabrost je gotovo uvijek potrebna kako bi se učinila prava stvar, kao što je nemoguće biti staložen bez znanja potrebnog za odabir onoga vrijednoga. Koja je svrha hrabrosti ako se ne primijeni na pravdu? Čemu mudrost ako nas ne učini skromnijima?

Sjever, jug, istok, zapad — četiri vrline su poput kompasa (postoji razlog zašto se četiri strane svijeta na kompasu nazivaju

¹ Ovo je prva knjiga.

“glavnim smjerovima”). One nas usmjeravaju. Pokazuju nam gdje smo i što je ispravno.

Aristotel je vrlinu opisao kao umijeće, nešto čemu se teži, kao što netko teži usavršavanju struke ili vještine. “Graditelji postajemo gradnjom, a harfisti sviranjem harfe”, zapisao je. “Jednako tako, pravedni postajemo djelujući pravedno, umjereni djelujući umjerenog, smioni čineći smiona djela.”

Vrlina je ono što činimo.

Ona je nešto što odabiremo.

Heraklovo raskrižje ni u jednom trenutku nije bilo jedinstveni događaj. Ono je svakodnevni izazov, nešto s čime se suočavamo ne jednom, već neprestano, čitavo vrijeme. Hoćemo li biti sebični ili nesebični? Hrabri ili prestrašeni? Snažni ili slabici? Mudri ili glupi? Hoćemo li razviti dobru ili lošu naviku? Odvažnost ili kukavičluk? Blaženstvo neznanja ili izazov nove ideje?

Ostati isti... ili rasti?

Poći lakšim ili ispravnim putem?

Uvod

Ne postoji djelo u ovom životu toliko nemoguće da ga ne možeš učiniti. Cijeli bi život trebalo proživjeti kao junački čin.

LAV NIKOLAJEVIČ TOLSTOJ

HRABROST CIJENIMO IZNAD SVEGA, ali nemamo je na pretek.
Je li to zaista tako? Da više cijenimo ono čega nam nedostaje?

Moguće.

Ali hrabrost — prva od četiriju kardinalnih vrlina — nije dragi kamen. Ona nije dijamant, proizvod bezvremenskog procesa, star milijardama godina. Ona nije nafta koju moramo crpiti iz zemlje. To nisu neobnovljivi izvori, nasumično podijeljeni srećom ili dostupni tek nekim.

Ne. Ona je nešto mnogo jednostavnije. Obnovljivo. Ona je nešto što se nalazi u svima nama, svugdje. Ona je nešto što možemo dokučiti u trenutku. U velikim ili malim stvarima. Tjelesnim. Moralnim.

Postoje beskrajne, čak i svakodnevne mogućnosti da se ona ostvari, na poslu, kod kuće, svugdje.

No, ipak je tako rijetka.

Zašto?

Jer nas je strah. Jer je lakše ne uključiti se u nešto. Jer radimo na nečemu drugome i *sad nije dobro vrijeme za to*. “Ja nisam vojnik”, znamo reći, kao da je borba na bojištu jedini oblik hrabrosti koji je potreban svijetu.

Radije bismo se držali nečega što je sigurno. Ja? Junak? To se čini egoističnim, apsurdnim. Ostavljamo je drugima, bolje kvalificiranim, uvježbanima, koji imaju manje za izgubiti.

To je razumljivo, čak i smisleno.

No, ako svi tako mislimo, što nam ostaje?

“Mora li se napomenuti”, rekao je pisac i sovjetski disident Aleksandar Složenjicin, “da se od drevnih vremena manjak hrabrosti smatrao prvom naznakom kraja?”

Nasuprot tome, najveće trenutke ljudske povijesti povezuje jedna stvar — bilo da je riječ o slijetanju na Mjesec ili borbi za građanska prava, posljednjem boju u Termopilskom klancu ili umjetnosti renesanse: hrabrost običnih muškaraca i žena. Ljudi koji su učinili ono što je bilo potrebno. Ljudi koji su rekli: “Tko će, ako neću ja?”

HRABROST JE HRABROST JE HRABROST

Od davnina se smatra da postoje dvije vrste hrabrosti, tjelesna i moralna.

Tjelesna hrabrost odnosi se na viteza koji jaše u bitku. Na vatrogasca koji utrčava u zgradu u plamenu. Na istraživača koji polazi na Arktik, prkoseći prirodi.

Moralna hrabrost podrazumijeva zviždača koji je spreman svjedočiti protiv moćnih sila. Onoga koji govori istinu i koji je voljan reći ono što se nitko drugi ne usuđuje. Poduzetnika koji u poslovni svijet ulazi radi sebe, usprkos svemu.

Borbena hrabrost vojnika i psihička hrabrost znanstvenika.

Nije potrebno biti filozof kako bi se uvidjelo da su one zapravo ista stvar.

Ne postoje dvije vrste hrabrosti. Postoji samo jedna. Ona u kojoj se izložiš svemu. U pojedinim slučajevima doslovno, ponekad i smrtonosno. U drugim slučajevima ona je u prenesenom značenju, ili finansijska.

Hrabrost je rizik.

Ona je žrtvovanje...

... predanost

... ustrajnost

... istina

... odlučnost.

Ona je kad učiniš djela koja drugi ne mogu ili ne žele učiniti. Kad učiniš ona djela za koja ljudi misle da ih ne bi trebao ili ne možeš učiniti. Inače to nije hrabrost. Moraš se suprotstaviti *nečemu ili nekome*.

Ipak, hrabrost je nešto što nije lako definirati. Znamo je prepoznati, ali ju je teško *izgovoriti*. Suslедно tome, cilj ove knjige nisu definicije. Rjeđa od najrjeđih dragulja, hrabrost je nešto što moramo uzeti i promotriti iz brojnih kutova. Proučavajući njezine brojne dijelove i linije, savršenstva i nepravilnosti, postajemo svjesniji vrijednosti cjeline. Svaka od ovih perspektiva pruža nam novi uvid.

Međutim, ne činimo to kako bismo pojmili vrlinu kao nešto apstraktno. Svatko od nas nalazi se na svojem herkulovskom raskrižju. Možda smo izabrani na visokopozicionirano mjesto. Možda smo svjedočili nečemu neetičnom na poslu. Možda smo roditelji koji nastoje odgojiti dobru djecu u zastrašujućem svijetu punom iskušenja. Možda smo znanstvenik koji slijedi neku kontroverznu ili neortodoksnu ideju. Možda sanjamo o novom poslu. Možda smo član pješadije koja iščekuje nadolazeću bitku. Možda smo sportaš koji se spremi probiti granice ljudskih dostignuća.

Ono što je u ovim situacijama potrebno jest hrabrost. U pravom smislu te riječi. Sada. Hoćemo li je ostvariti? Hoćemo li se javiti na telefon koji zvonи?

Trenutak u životu kada nas netko, u prenesenom značenju, potapša po ramenu i ponudi nam priliku da učinimo nešto vrlo posebno, jedinstveno nama i krojeno prema našim talentima. Kakva bi tragedija bila da taj trenutak zatekne nekoga nespremnog ili nekvalificiranog za ono što je toj osobi moglo biti najveće životno postignuće.”

Ispравnije bi bilo reći da je život *prepun* takvih trenutaka, takvih tapšanja po ramenu.

Churchill je morao ustrajati kroz teško djetinjstvo s roditeljima koji ga nisu voljeli. Trebala mu je hrabrost da zanemari učitelje koji su ga smatrali glupim. Da se uputi u rat kao vojni dopisnik, bude zatočen i naposljetku mučno pobegne. Bilo je potrebno biti hrabar kako bi se kandidirao za javni položaj. Svaki put kad je objavio nešto kao pisac. Bila je tu i odluka da se politički preorijentira. Da se prijavi za odlazak u Prvi svjetski rat. Grozne godine usred političke divljine kad se mnenje okrenulo protiv njega. Doživio je uspon Hitlera na vlast, a jedna od njegovih najvažnijih odluka bila je pobuniti se protiv nacizma. Međutim, bila je potrebna hrabrost da nastavi živjeti kad su ga nezahvalno uklonili iz političkog života, ponovno u divljinu, kao i da se još jednom vrati na svoj položaj. Bilo je potrebno biti hrabar da se u poznim godinama posveti slikanju i da svoja djela objavi svijetu. Da ustane protiv Staljina i Željezne zavjese, i tako dalje, i tako dalje...

Je li pritom hrabrost podbacila? Jesu li počinjene greške? Je li bilo neostvarenih mogućnosti? Nesumnjivo. Ali osvrnimo se na trenutke hrabrosti i učimo iz njih umjesto da se usredotočimo na tuđe mane kao izgovor za vlastite.

U životima svih velikana nailazimo na iste teme. Bio je tu taj ključan trenutak hrabrosti, ali i mnoštvo manjih. Čin Rose Parks u autobusu je hrabrost... kao i četrdeset i dvije godine života na Jugu tijekom kojih kao Afroamerikanka nikad nije izgubila nadu ili postala ogorčena.

Njezina hrabrost da nastavi poduzimati pravne korake protiv segregacije tek je nastavak hrabrosti koja joj je bila potrebna da se 1943. godine priključi NAACP-u² i da u sklopu te udruge radi kao tajnica, a posebno one koju je pokazala 1945. godine uspješno se prijavivši za glasovanje u Alabami.

Povijest je ispisana krvlju, znojem i suzama, a u vječnost je urezana tihom izdržljivošću hrabrih ljudi.

Ljudi koji su ustali (ili ostali sjediti)...

Ljudi koji su se borili...

Ljudi koji su riskirali...

Ljudi koji su progovorili...

Ljudi koji su pokušali...

Ljudi koji su pokorili svoje strahove, koji su djelovali hrabro i, u nekim slučajevima, ostvarili taj trenutak više svrhe postojanja – ušli su u dvoranu junaka kao ravnopravni, jednaki među drugima.

Hrabrost nas sve poziva na drugačiji način, u drugo vrijeme, kroz drugačiji oblik. No u svakom slučaju, ona dolazi iznutra.

Isprrva nas poziva da ustanemo protiv svojeg straha i kukačluka. Zatim nas poziva na hrabrost, usprkos prirodi, očekivanjima i svojim granicama. Naposljetku nas poziva na junaštvo, možda tek u jednom veličanstvenom trenutku kad prihvativimo poziv da učinimo nešto za nekog drugog, a ne za samoga sebe.

Koji god poziv da čuješ, bitno je samo da se odazoveš. Bitno je samo da se uputiš prema njemu.

U ružnom svijetu, hrabrost je prekrasna. Ona dopušta prelijepim stvarima da postoje.

Tko kaže da mora biti tako rijetka?

Uzeo si ovu knjigu jer znaš da nije.

² NACCP (engl. *National Association for Advancement of Colored People*) jedna je od najstarijih udruga za ludska prava koju su 1909. godine u SAD-u osnovali W. E. B. Du Bois, Mary White Ovington, Moorfield Storey i Ida B. Wells.

PRVI DIO

STRAH

Van ovog svijeta gnjeva i suza
Nazire se Strašna sjena,
Ali prijetnja koju nosi vrijeme
Zateći će me neprestrašena.

WILLIAM ERNEST HENLEY

KOJE SILE SPRIJEČAVAJU HRABROST? Zbog čega je nešto toliko željeno tako rijetko? Što nas koči da napravimo ono što možemo i što bismo trebali napraviti? Što je izvor kukavičluka? Strah. *Phobos*. Nemoguće je pobijediti neprijatelja kojeg ne razumijemo, a strah — u svim svojim oblicima, od zastrašivanja do ravnodušnosti, mržnje i igranja na sigurno — neprijatelj je hrabrosti. *Borimo se protiv straha*. Zato ga moramo proučiti, upoznati se s njime, uhvatiti se u koštac s njegovim uzrocima i učincima. Iz tog su razloga Spartanci strahu podizali hramove. Da ga drže blizu. Da vide njegovu moć. Da se od njega zaštite. Ni hrabri nisu bez straha — nitko nije — no, njihova sposobnost da se uzdignu nad njime i savladaju ga ono je što ih čini izuzetnima. Točnije, mora se reći da

je veličina nedostižna bez te sposobnosti. O kukavicama pak ništa nije zapisano. Nitko se ničega ne sjeća. Nitko ništa ne cijeni. Navedite barem jednu dobru stvar koja nije zahtijevala barem nekoliko sekundi hrabrosti. Stoga, kako bismo dosegnuli veličinu, prvo moramo naučiti kako savladati strah, ili se barem uzdići nad njime u trenutcima od prijeke važnosti.

Poziv od kojeg strahujemo...

PRIJE NO ŠTO JE IŠTA ZNALA, Florence Nightingale bila je neustrašiva.

Postoji jedan maleni crtež koji potječe negdje iz njezinog ranog djetinjstva. Teta ju je naslikala dok je šetala s majkom i sestrom, kad je imala možda četiri godine.

Starija sestra čvrsto drži majčinu ruku. Florence pak “samostalno i ukočeno korača” pored njih, s onom divnom i nevinom samopouzdanošću koju neka djeca posjeduju. Nije marila za sigurnost. Nije je bilo briga što drugi misle. Toliko je toga morala vidjeti. Toliko toga istražiti.

Nažalost, to samopouzdanje nije potrajalo.

Možda joj je netko rekao da je svijet opasno mjesto. Možda je to izazvao nezamjetan, ali poražavajući pritisak ondašnjih vremena zbog kojeg su se djevojke trebale ponašati na određeni način. Možda je to bilo zbog luksuza njezinog povlaštenog života, koji je umanjio poimanje onoga za što je sposobna.

Svatko od nas doživio je neku inaćicu tog razgovora tijekom kojeg nam odrasla osoba nanese okrutnu nepravdu — neovisno o namjerama — i uništi našu iluziju svijeta. Iako misle da nas pripremaju za budućnost, zapravo na nas projiciraju njihove vlastite strahove i ograničenja.

O, koliko nas to košta. I koliko hrabrosti uskraćuje svijetu.

Slično se dogodilo i Florence Nightingale.

7. veljače 1873. godine, kad je imala šesnaest godina, oda-zvala se na nešto što je kasnije nazvala svojim “pozivom.”

Poziv na što? Gdje? I kako?

Sve što je mogla osjetiti jest tajanstvena riječ odozgo koja ju je uputila na to da se od nje nešto očekuje, da mora biti *na usluzi*, da se mora posvetiti nečemu drugačijem od života njezine nemarne i bogate obitelji, nečemu drugačijem od ograničavajućih i razočaravajućih uloga dostupnih ženama u njezino vrijeme.

“Negdje iznutra čujemo *glas...*”, rekao je Pat Tillman dok je razmišljao o napuštanju karijere profesionalnog igrača američkog nogometa i odlasku u američke vojne rendžere. “Naš glas usmjerava nas prema osobi kojom želimo postati, no na nama je da odaberemo hoćemo li ga pratiti ili ne. Često nas upućuje na predvidljiv, izravan i naoko pozitivan put. Međutim, ponekad nas povede i potpuno drugačijim putem.”

Pomislili biste da će hrabra djevojčica poput Florence Nightingale poslušati taj glas, no kao i mnoštvo nas, usvojila je vjerovanja svojeg vremena i postala prestrašena tinejdžerka koja se nije usudila zamišljati put drugačiji od onog kojeg su joj zacrtali roditelji.

“Postojala je raskošna ladanjska kuća u Derbyshireu”, zapisao je Lytton Strachey u klasičnom djelu *Istaknuti viktorijanci*³, “te još jedna u New Forestu; bili su ondje i saloni Mayfaira namijenjeni sezoni društvenih događanja u Londonu i najfinijim zabavama; održavala su se putovanja po Kontinentu s većim brojem talijanskih opera i pogleda na slavne ličnosti Pariza. Rođena i odgojena u takvom okružju, bilo je normalno za pretpostaviti da će mu Florence pokazati poštovanje odigravajući ulogu koju je Bog namijenio – drugim riječima, da će se, nakon primjerenog broja

³ U engleskom izvorniku *Eminent Victorians*.

balova i večera, udati za poželjnog gospodina i živjeti sretno do kraja života.”

Osam je godina taj poziv boravio u kutku Florenceina uma, poput pitanja koje je svima na pameti, a koje se nitko usuđuje postaviti. U međuvremenu je postala svjesnija da s viktorijanskim svijetom nije sve u redu. Očekivana životna dob od trenutka rođenja bila je svega četrdeset godina. U mnogim je gradovima porasla smrtnost pacijenata liječenih u bolnicama nasuprot one liječenih izvan njih. Za vrijeme Krimskog rata, tijekom kojeg će se Nightingale kasnije iskazati, svega tisuću i osamsto vojnika, od ukupnih stotinu tisuća, umrlo je od posljedica ranjavanja. Više od šesnaest tisuća vojnika umrlo je od bolesti, a još trinaest tisuća bilo je nesposobno nastaviti služiti na bojnom polju. Uvjeti su čak i za vrijeme primirja bili užasni, a prijava u vojnu službu smatrala se opasnom po život. “Tako biste svake godine mogli izvesti 1100 vojnika na ravnice Salisburyja i strijeljati ih”, jednom je prigovorila nadležnima.

Ipak, bez obzira na žurnost te krize – i koliko god se žrtvenik poginulih brzo povećavao – strah je bio sve postojaniji.

Trebala je brinuti o porculanskom posuđu, zapisao je Strachey. Otac je od nje očekivao da mu čita. Morala je naći nekoga za koga bi se udala. Trebalo je raspraviti o najnovijim tračevima. Ništa nije trebalo raditi, a to je sve što je imućnoj ženi bilo dozvoljeno da radi: *ništa*.

Preplavljenim tim banalnim pritiskom, Florence se oglušila o poziv, prestrašena da bi mogao nauditi pristojnom društvu. Da, povremeno je pomagala bolesnim susjedima. Čitala je knjige. Upoznala je zanimljive ljude, poput Dr. Elizabeth Blackwell, prve liječnice. Ipak, i kad joj se s punih dvadeset i pet godina ukazala prilika za volontiranjem u bolnici Salisbury, dopustila je majci da je zatre. Raditi u bolnici? Ma, radije bi da postane prostitutka!

Nakon osam godina poricanja ukazao joj se novi poziv. Glas ju je upitao, ovaj put oštريје: *Hoćeš li dopustiti da te ugled*

sputava? Upravo je to bio njezin strah: Što će ljudi misliti? Može li se razići od obitelji koja ju je htjela držati blizu? Može li od bogate debitantice postati *medicinska sestra*? Baviti se zanimanjem koje joj je u potpunosti nepoznato — koje je u devetnaestom stoljeću bilo tek u začetku? Može li napraviti ono što žene ne bi trebale? Može li uspjeti u tome?

Bio je to snažan strah, koji osjeća svatko kada razmišlja o neistraženim putevima, kada promišlja o promjeni života kako bi napravio nešto novo ili drugačije. Kad nam svi govore da ćemo podbaciti, da smo u krivu, kako ih ne poslušati? To je užasan paradoks: Morate biti ludi da ne poslušate kada vam govore da ste ludi.

A što onda kad vas pokušaju okriviti? Kad vas pokušaju kazniti? Što ako vas je strah da ćete nekoga iznevjeriti? S time se Nightingale suočila. S roditeljima koji su na njezinu ambiciju gledali kao na kaznu za nedostatak vlastite ambicije. Njezina majka je naricala i tvrdila da će “se osramotiti”, dok joj je otac bjesnio i nazivao je razmaženom i nezahvalnom.

To su grozne laži koje je proživiljavala. “Dr. Howe”, Florence je jednom upitala Samuela Gridleya Howea, liječnika i supruga Julie Ward Howe, autorice “Bojne himne Republike”⁴, “mislite li da bi bilo neprimjereno i nedolično jednoj Engleskinji da se posveti dobrotvornom poslu u bolnici? Mislite li da bi to bilo strašno?” Njezina su pitanja bila prožeta brojnim pretpostavkama. *Neprimjereno. Nedolično. Strašno.*

Bila je rastrgana — je li tražila dopuštenje da pođe za svojim snom ili da ga ne ostvari? “Draga gospođice Florence”, odgovorio je Howe, “to bi bilo neobično, a sve što je u Engleskoj neobično ujedno je i neprimjereno; ali ja vam poručujem da se odvažite na taj korak, a ako vas već zanima takav način života, spremno odgovorite svojem nadahnuću i shvatit ćete da nema ničega

⁴ U engleskom izvorniku “The Battle Hymn of the Republic.”

nedoličnog ili neprimjerenog u dami koja radi za dobrobit drugih ljudi. Izaberite i krenite svojim putem, kamo god vas odvede.”

No, strah da je neobična, da se osjeća krivom i da joj se prijeti, nije nestao. Sve je to osmišljeno da je zadrže doma, da je zadrže *unutar granica*. I, kao što to često biva, uspjelo je — unatoč izravnom ohrabrenju osobe kojoj se divila.

“Kakva sam ja to ubojica da narušavam njihovu sreću”, Florence je zapisala u dnevnik. “Što sam ja da mi njihov život nije dovoljno dobar?” Njezina obitelj rijetko je razgovarala s njome, prisjeća se, “odnosili su se prema meni kao da sam počinila kakav zločin.” Te su se taktike *godinama* pokazivale uspješnima. “Bila je sposobna zauzeti se za sebe”, zapisao je njezin biograf Cecil Woodham-Smith, “ali nije. Spone koje su je vezale bile su slarnate, no ona ih nije rastrgala.”

Nightingale u tome nije bila iznimka — 1840-ih, a i danas. Doista, u takozvanom junačkom putovanju, nakon “poziva na pustolovinu”, u gotovo svim slučajevima dolazi što? *Odbijanje tog poziva*. Jer je preteško, prestrašno, jer su sigurno odabrali krivu osobu. Taj je razgovor Nightingale vodila sama sa sobom, ne neko vrijeme, već šesnaest godina.

To čini strah. Sprječava nas da ostvarimo svoju sudbinu. Sputava nas. Zaustavlja. Daje nam milijun razloga zašto. Ili zašto ne.

“Koliko se malo toga može učiniti pred duhom straha”, kasnije je zapisala Nightingale. Dobar dio prva tri desetljeća njezinog života to je i dokazao. Međutim, znala je da je također postojao i kratak trenutak u kojem se nije osjećala prestrašenom. Morala je ponovno prisvojiti tu unutarnju moć, doći na svoje i odgovoriti na poziv koji joj je bio poslan.

Bio je to strašan skok. Napustiti lagodan život. Narušavati običaje. Uz zbor sumnje i zahtjeva. Naravno da ju je to sputavalо — sputava i mnoge od nas. No, Nightingale je odlučila da je to više neće kočiti. Dva tjedna kasnije, skočila je.

“Ne smijem očekivati njihovo razumijevanje ili pomoć”, zapisala je o svojoj odluci da se osamostali. “Moram *uzeti* neke stvari, koje god mogu, kako bih živjela. Moram ih *uzeti*, nitko mi ih neće dati.”

Unutar godinu dana podizala je poljske bolnice za ranjenike na Krimu. Uvjeti su bili grozni. Ljudi su umirali u hodnicima zgrada ili na palubama brodova zbog nedostatka kreveta. Štakori su im krali hranu s tanjura. Bolesnici su se stiskali u ledenim sobama bez odjeće, često provodeći posljedne trenutke na tlu, potpuno goli. Veličine obroka bile su neprimjerene, a liječnici nesposobni. Bilo je to sve ono što su njezini roditelji nastojali spriječiti, ono čime se nije smjela okaljati. Bilo je to dovoljno da zastraši i najhrabrijeg javnog službenika.

“Dobro sam upoznata”, objasnila je, “s najgorim dijelovima najvećih gradova u Europi, no nikad nisam bila u okružju koje bih mogla usporediti sa stanjem vojnih bolnica po noći.” Strah je nestao. Njegovo mjesto zauzela je čelična odlučnost. Popravke je platila vlastitim novcем i predala se poslu.

Henry Wadsworth Longfellow savršeno je oslikao njezin junački prikaz u jednoj od svojih pjesama, suprotstavljujući turobne, otužne hodnike bolnice s likom Florence Nightingale koja, obilazeći sobe i sa svjetiljkom u ruci, donosi radost.

U ljetopisima Engleske, dugo nakon toga
Njena će pjesma i slog nakon sloga,
Poput svjetlost sjati
Iz portala prošlosti.

Dama sa svjetiljkom živjet će
U velikoj povijesti zemlje,
U plemenitoj vrsti čestitosti,
U junačkoj ženstvenosti.

Junačkoj, *točka*. Mogućoj jedino zato što je bila dovoljno hrabra da se odupre onim dosadnim, ali moćnim strahovima.

Njezino djelovanje na Krimu, ostvareno pod otvorenom paljboru i uz veliki osobni rizik — doista, oboljela je od “kirmske groznice” (brucellosis), koja ju je mučila ostatak života — nadahnulo je osnivanje Crvenog križa. Njezine inovacije i njezin pionirski rad u sistematizaciji brige za bolesne i ranjive i dalje pridonose dobrobiti svih onih koji su ikad kročili u bolnicu, čak 180 godina nakon što je skrenula s puta na kojem su je mnogi pokušali zadržati zastrašivanjem.

Majka joj je naricala kad se zauzela za sebe. “Mi smo patke koje su izlegle divljeg labuda”, rekla je. Zamislite da plaćete jer se vaše dijete pokazalo posebnim. Zamislite da odrastate u domu gdje se događa takvo što. Kao što je Strachey zapisaо, Florenceina majka bila je u krivu. Njezina kći nije bila labud. Podarili su život *orlu*. Dugo se izlijegao, dugo gnijezdio, ali jednom kad je poletio, bio je neustrašiv.

Ono što nam je činiti u ovom životu dolazi odnekud dalje od nas samih; veće je od nas. Svatko od nas pozvan je da bude nešto. Probrani smo. Odabrani smo... No, hoćemo li odabratи da to prihvatimo? Ili ćemo pobjeći?

To je naš poziv.

Jedan od načina na koji možemo sagledati Florenceinu priču jest da je godinama izbjegavala svoj poziv u službu. Drugi je pak da se pripremala za vlastitu životnu svrhu. Trebalо joj je vremena da prozre maglu i žamor vlastite obitelji i društva koji su je nastojali obeshrabriti da učini ono što je potrebno. Trebalо joj je vremena da usvoji vještine potrebne za preobrazbu sestrinstva.

U svim inaćicama priče, strah — i pobjeda nad njime — ključna je bitka njezinog postojanja. Isto vrijedi i za svakoga tko je promijenio svijet. Ništa što vrijedi činiti nije zastrašujuće. Svatko tko je postao znamenit prije toga se hrvalo s vlastitim sumnjama, tjeskobama, ograničenjima i demonima.

Ispada da je to iskustvo oblikovalo Nightingale. Kad se napokon predala osnivanju bolnica i reformi britanskog vojnog

i javnog zdravstvenog sustava, suočila se s mnogim preprekama — birokracijom, vlastodršcima, političkim silama. Morala je biti nešto više od anđela milosrđa u odjelima za bolesnike: bila je intendantica, zamjenica tajnika, lobistica, zviždačica, aktivistica i upraviteljica. Njezina je moć bila da, usprkos neu-moljivoj i zastrašujućoj oporbi, vodi strpljivu i neumornu bitku protiv onih koji su je pokušali odvratiti od njezinog poziva i da omogući vlastito djelovanje.

Nitko je više nije mogao zastrašiti. Nitko je više nije mogao zlostavljati.

“Vaše je pismo napisano na trgu Belgrave”, rekla je pozivajući na rat britanskog državnog tajnika, “a ja Vam pišem iz barake na Krimu. Točka gledišta su nam drugačija.” Te je riječi napisala žena koja se svega nekoliko mjeseci ranije pribojavala razočarati vlastitu majku. Sad kad su joj liječnici — ili itko drugi — govorili da se nešto ne može ostvariti, potiho je odvratila, “ali mora se ostvariti.” A ako nije — primjerice, kad je bolnica u kojoj je radila odbila primiti katoličke i židovske bolesnike — prijetila je otkazom. Primili su njezinu poruku.

Njezina su je iskustva sa strahom pripremila za suošjećanje i ljubav prema tisućama ranjenih, umirućih bolesnika o kojima se brinula. “Bojazan, neizvjesnost, čekanje, iščekivanje i strah od iznenadenja štete pacijentu više od ikakvog napora”, zapisala je Nightingale. “Sjetite se da je on cijelo vrijeme licem u lice sa svojim neprijateljem, hrva se s njime iznutra, vodi duge zamisljene razgovore s njime.” To je bitka koju je znala iz prve ruke, ona koju im je pomogla da pobijede.

Danas, svatko od nas dobiva svoj poziv.

Da služi.

Da riskira.

Da izazove trenutno stanje.

Da trči *prema* nečemu dok ostali trče od toga.

Da se uzdigne nad svojim stanjem.

Da učini ono što ljudi nazivaju nemogućim.

Postojat će toliko razloga zbog kojih će se to činiti kao pogreška. Javit će se i nevjerljavan pritisak da te misli, te snove, tu *potrebu* izbacimo iz uma. Ovisno o tome gdje smo i što želimo učiniti, otpor protiv kojeg se suočavamo može biti u obliku jednostavnih poticaja ... ili otvorenog nasilja.

Strah se mora osjetiti. Uvijek je tako.

Hoćemo li dopustiti da nas sprijeći da odgovorimo na naš poziv? Hoćemo li ostaviti telefon da zvoni?

Ili ćemo se približavati, centimetar po centimetar, kao što je to činila Nightingale, čeličiti se, pripremati se, sve dok ne budemo spremni odvažiti se na ono zbog čega smo ovdje?

Važno je ne bojati se

LAKO JE BOJATI SE. Posebice u posljednje vrijeme.

Dogadaji mogu eskalirati u svakom trenutku. Postoji neizvjesnost. Mogli biste izgubiti posao. Onda vašu kuću i auto. Nešto bi se čak moglo dogoditi i s vašom djecom.

Naravno da ćemo nešto osjetiti kad stvari postanu tako nesigurne. Kako ne bismo?

Čak su se i drevni stoici, navodno vladari svih osjećaja, složili da ćemo imati nesvesne reakcije. Na buku. Na neizvjesnost. Na nečiji napad.

Imali su i riječ za ta trenutna, predviđačka poimanja stvari: *phantasiai*. Ne bi trebalo vjerovati tim predviđanjima.

Znate li koji se izraz u Bibliji najčešće ponavlja? “Ne bojte se.” Iznova se i iznova pojavljuju te riječi, poput upozorenja odozgo da ne dopustimo *phantasiai* da vlada.

“Budite jaki i hrabri”, čitamo u knjizi o Jošui, “ne bojte se i ne plašite.” U Ponovljenom zakonu čitamo, “kad izadeš u bor protiv svojih neprijatelja i vidiš više konja, kola i naroda od sebe, ne boj ih se.” U Mudrim izrekama, “ne bojte se iznenadnog straha, ni pustošenja zlih kad dođu.” I ponovno u Ponovljenom zakonu, na tragu knjige o Jošui, Mojsije poziva Jošuu i šalje ga u Izrael. “Budi jak i hrabar”, govori mu, “jer moraš ići u zemlju s ovim narodom, čijim se precima Gospodin zakleo da će biti

njihova, a ti im je moraš podijeliti kao njihovu ostavštinu. ... Ne boj se; ne budi obeshrabren.”⁵

Stoici, kršćani — oni nikome nisu zamjerili na emotivnoj reakciji. Zanimalo ih je jedino što je netko napravio *nakon što je sjaj tog osjećaja nestao*.

“Budite uplašeni. Tu si ne možete pomoći”, zapisao je William Faulkner. “Ali ne bojte se.”

Među njima postoji bitna razlika. Uplašenost je privremena navala osjećaja. Ona se može oprostiti. Strah je stanje postojanja, dopustiti mu da vlada sramotno je.

Jedan od njih vam pomaže — čini vas opreznim, budi vas, obavještava vas o opasnosti. Drugi vas vuče dolje, slabí, čak i paralizira.

U neizvjesnom svijetu, u vremenu mučnih, komplikiranih problema, strah je obaveza. Strah vas sputava.

U redu je biti uplašen. Tko ne bi bio? Nije u redu dopustiti tome da vas zaustavi.

Postoji hebrejska molitva koja potječe iz ranih 1800-ih: לְכָדַעַת הַמִּלְוָה וְלֹא כִּי-בְּרֵיתְךָ רְצָחָנָה. “Svijet je uzak most, a bitno je ne bojati se.”

Mudrost te izreke održala je židovski narod kroz nevjerojatne nevolje i strašne tragedije. Čak je pretvorena i u popularnu pjesmu koja se emitirala vojnicima i građanima tijekom Jomkipurskog rata. Ona je podsjetnik: da, stvari su riskantne i lako se uplašiti ako pogledate dolje umjesto naprijed. Strah vam neće pomoći.

Nikad ne pomaže.

Kad su tržišta pala u listopadu 1929. godine, Amerika se suočila s užasnom ekonomskom krizom koja je trajala deset godina. Banke su propale. Ulagatelji su zbrisani. Nezaposlenost je bila oko 20 posto.

⁵ Ako Biblija pak nije za vas, jedna od inačica izreke “budi hrabar”, “imaj hrabrosti” ili “ne boj se” pojavljuje se više od desetak puta u *Odiseji*.

Franklin Delano Roosevelt naslijedio je predsjednika koji je *tri i pol godine* pokušavao i podbacio u rješavanju problema. Je li bio uplašen? Naravno da je. Kako ne bi bio? *Svi* su bili uplašeni.

Ali ono što je savjetovao narodu u tom sada već legendarnom inauguracijskom obraćanju 1933. godine jest da je *strah* izbor. Strah je bio pravi neprijatelj. Jer će samo pogoršati situaciju. Jer će uništiti preostale banke. Jer će okrenuti ljude jedne protiv drugih. Jer će spriječiti provedbu zajedničkih rješenja.

Tko čini dobre stvari kad se boji? Tko može jasno vidjeti kad se boji? Tko može pomoći drugima? Kako možete voljeti kad se bojite? Kako možete *išta* učiniti kad se bojite?

Primatelj ne može uhvatiti loptu ako se trzne u iščekivanju udarca. Umjetnik ne može nastupiti ako drhti pred spremnim perima kritičara. Političar će rijetko donijeti ispravnu odluku ako se brine o posljedicama na ankete. Obitelj nikad neće nastati ako je sve o čemu par razmišlja koliko će to biti teško.

Nema mjesta za strah. U svakom slučaju ne za ono što želimo raditi.

Ovaj život kojeg živimo — ovaj svijet kojeg nastanujemo — strašan je. Ako provirite preko ijedne strane uskog mosta, izgubit će nadu da možete nastaviti dalje. Smrznete se. Sjednete. Ne donosite dobre odluke. Ne vidite ili ne razmišljate jasno.

Važno je da se ne bojimo.

Pobjeđujemo strah logikom

SLAVNI ATENSKI DRŽAVNIK PERIKLO jednom je naišao na svoje trupe i otkrio da su ih paralizirali predznaci oluje. Čini se glupo, ali kako biste se vi osjećali da živite u vrijeme kad ljudi nisu imali pojma što je grmljavina ili što je uzrokuje?

Periklo nije mogao u potpunosti znanstveno objasniti što se događa, ali dovoljno se približio pojašnjenu. Uzimajući dva kamena, naredio je svojim ljudima da se skupe i počeo udarati kamen o kamen. *Bum. Bum. Bum.*

Što mislite da je grmljavina, upitao ih je, ako ne oblaci koji čine isto?

Kaže se da su vođe djelitelji nade, ali praktičnije govoreći, oni su također ubojice straha.

“Lažni dokazi kao stvarni.” U krugovima liječenih ovisnika, koji nastoje utješiti i odagnati brige ovisnika koje ih sputavaju da isprobaju nešto novo ili da nešto promijene, tako zovu S.T.R.A.H. Lažne dojmove koji se čine stvarnim.

Ono što trebamo učiniti je istražiti vlastite dojmove — za sebe, za druge. Moramo ih logički raščlaniti, kao što je to učinio Periklo. Prodrijeti do njihovih korijena. Shvatiti ih. Objasniti.

U jednom drugom slučaju, dok je kuga harala Atenom, Periklo se s mornaricom otisnuo na pučinu kako bi zaratio s neprijateljem. Ali odjednom, baš dok su njegove trupe odlazile

i on se ukrcao na brod, pomrčina je zaklonila sunce. Strah se brzo širio među njegovim ljudima, koji su to shvatili kao opasan predznak. Periklo nije sjajnim govorom nadahnuo svoje ljude, već jednostavnom logikom. Prišao je kormilaru i pokrio ga svojim ogrtačem. “Po čemu se”, upitao ih je, “to što se dogodilo razlikuje, osim po tome što je moj ogrtač donio tamu?”

Život je i dalje nepredvidiv. Toliko je toga što ne znamo. Naravno da se lako uzbunimo. Naravno da smo u nemilosti naših strahova i sumnji.

Jedini je izlaz da napadnemo taj strah. Logički. Jasno. Suosjećajno.

Hrabrost, govorio je Periklo svojim Atenjanima dok su se gubitci izazvani ratom i kugom gomilali, jest sposobnost da učinimo upravo to. Trebali su biti staloženi, razumni i usmjereni. Moramo raščlaniti ono što je ispred nas, rekao je, naučiti “što je u životu slatkog, a što gorkog okusa, i onda poći van, nepoljuljani, i susresti se s onime što dolazi.”

Dio vašeg mozga koji vidi najgore, koji uopćava najluđi scenarij i dosljedno podcjenjuje vašu sposobnost da se s njime nosite? To nije vaš prijatelj. Niti je istina. Glas koji navija protiv vas? Koji je sklon izazivanju nepogode i preuveličavanju? On vam nije od pomoći. Ne pruža vam jasnu sliku svijeta. Zasigurno vas ne čini hrabrijima!

Recite si: To je samo novac. To je jedan loš članak. To je samo sastanak na kojem ljudi viču jedni na druge. Trebate li se zaista toga bojati?

Raščlanite si to. Pomno sagledajte činjenice. Istražujte.

Tek čete onda moći vidjeti.

“Ne ono što tvoj neprijatelj vidi i što se nada da i ti vidiš”, zapisao je Marko Aurelije, “već ono što je *zaista ondje*.”

Ovo je neprijatelj

U SRŽI JE VEĆINE STRAHOVA ono što će drugi ljudi misliti o nama. To je paralizirajuće. Iskrivljeno je. Izmjenjuje tkaninu naše stvarnosti — tjera nas da se ponašamo tako krajnje luđački i kukavički da je to teško i za opisati.

“Mnogi se ne usuđuju oduzeti si život jer se boje što će na to reći njihovi susjedi”, jednom se našalio Cyril Connolly. Toliko se opterećujemo time što drugi misle o nama da bismo ih se pribojavali i kad ne bi bili prisutni.

Naravno, ono što je pritom paradoksalno je da je gotovo sve novo, ispravno, impresivno učinjeno usprkos glasnim primjedbama postajećeg stanja. Većina onoga što je sad voljeno bilo je, u vrijeme njegovog stvaranja ili usvajanja, gledano svisoka od strane ljudi koji se sad pretvaraju da se to nikad nije dogodilo. Često nam manjka sposobnosti ili spremnosti da shvatimo da su njihovi prigovori tek prepreka koju moramo prijeći.

Nakon što je Frank Serpico raskrinkao korupciju njujorške policije 1970-te, drugi mu je pošteni murjak čestitao. Ali zašto nisi stao uz mene, pitao je Serpico, zašto nisi progovorio kad mi je bila potrebna tvoja pomoć? “Molim?!”, odgovorio je drugi murjak. “Pa da me izgnaju kao tebe?”

Ovaj, da! Jer što se drugo moglo? Dopustiti svojim kolegama da iznuđuju upravo one ljude koje su trebali štititi? Dopustiti im da surađuju s kriminalcima od kojih su trebali štititi ljude?

Ljudi bi radije bili suučesnici u zločinu nego progovorili. Ljudi bi radije umrli tijekom pandemije nego bili jedini koji nose masku. Ljudi bi radije ostali na poslu kojeg mrze nego objasnili zašto su se otisnuli u nešto nesigurnije. Radije bi pratili blesave trendove nego ih se usudili propitivati; a izgubiti životnu ušteđevinu zbog prenapuhane ideje čini se manje bolno nego čekati sa strane i izgledati kao budala. Ljudi bi radije pristali na nešto što će ocrniti njihovo naslijede nego podignuli glas i riskirali da stoje sami ili odvojeni svega deset minuta.

Dobro bi nam bilo prisjetiti se Ciceronove opomene — čovjeka kojeg su ismijavali zbog novobogataškog porijekla, zbog iskrene težnje i ljubavi prema kićenom jeziku — da su ljudi oduvijek pričali i ogovarali i žmirili. “Pustite druge da se brinu o onome što će reći o vama”, rekao je. “Ionako će to reći.”⁶

Ne smijete dopustiti strahu da vlada. Jer nije se rodila osoba koja je učinila nešto od značaja, a da nikoga nije razljutila. Ni jedna promjena nije dočekana bez sumnje. Nije bilo pokreta koji nije bio izrugivan. Nije se pojavio inovativan posao za kojeg se prije toga nije predviđalo da će propasti.

A još se nije ukazalo vrijeme u kojem bi se prosječno mišljenje bezličnih, neimenovanih stranaca trebalo cijeniti više od vlastite prosudbe.

⁶ Kao što ćemo vidjeti, da je barem ovaj vedri političar bio kadar prihvati vlastite savjete.

Uvijek ih je više prije no što ih se pobroji

ULYSSES S. GRANT na početku je vojne karijere putovao istočnim Teksasom. Zalihe su se smanjivale. Razbolio se jedan od njegovih vojnika. Konj je izdahnuo.

Ondje, na opasnom teritoriju, na milosti i nemilosti američkih starosjedioca, razmetnika i vlasti, s ciljem da prijeđe sedamdeset milja do Corpus Christija bez da ga se proglaši odsutnim bez dopusta, Grant i još jedan vojnik otisnuli su se, iscrpljeni i ranjivi, uz bezbrojne potoke i rijeke, u neprijateljsko područje ispunjeno gustim grmljem i zvečarkama.

A vukovi — njih dvojica čuli su “najneprirodnije zavijanje vukova.” Iako ništa nisu mogli vidjeti kroz visoku stepsku travu, nisu sumnjali da je čopor u blizini. U blizini, opak i spreman, zapisaо je Grant, da “proždre našu družinu, konje i sve ostalo, u jednom obroku.” Htio se vratiti; zapravo, potajice se nadao da će njegov suputnik to predložiti, želeći ništa više od povratka na sigurno.

Drugi se vojnik, nešto iskusniji od Granta, tek nasmijao i nastavio hodati naprijed. “Grante, što misliš koliko vukova ima u tom čoporu?”, upitao ga je. Ne želeći ispasti glup ili kukavica, Grant je nastojao ležerno podcijeniti prijetnju koja ga je užasavala. “Oh, dvadesetak”, rekao je s bezbrižnošću koja je izdavala

njegovu nervozu. Odjednom su Grant i drugi vojnik naišli na izvor zvuka. Ondje su, odmarajući se udobno i s vragolastim samopouzdanjem, bila samo *dva* vuka. Toliko opterećen nepoznatom opasnošću, Grantu nikad nije palo na pamet da preispita udarce vlastitog srca ili uopćavanja vlastitog uma.

Četiri desetljeća kasnije, nakon života provedenog u javnoj službi i politici, Grant je govorio da je često razmišljao o tom incidentu kad bi čuo da je grupa promijenila smjer zbog primjedbi, ili kad je netko promišljao o odustajanju zbog loših izgleda ili neviđenog neprijatelja. Pouka u takvim situacijama je, zaključio je, sljedeća: "Uvijek ih je više prije no što ih se pobroji."

Prepreke, neprijatelji, kritičari — nisu toliko brojni kao što mislite. To je iluzija u koju žele da vjerujete.

Ta priča imala je još jednu lekciju: Što mislite da su vukovi napravili kad su vidjeli da se Grant i njegov partner približavaju bez straha? Vukovi su *pobjegli*.

Godine 1861. Grant je sudjelovao u vojsci Unije kao potpukovnik te je poslan u boj protiv vojske Konfederacije, koju je u Missouriju predvodio pukovnik Thomas Harris. Iako je već doživio borbu na bojnom polju, iako je nešto naučio od onih vukova, Grant je opet bio uplašen.

Čak dvadeset i pet milja seoskog kraja bilo je raščišćeno. Nikoga nije bilo na vidiku, kao da dolazi oluja u koju nitko nije htio biti zahvaćen.

Grantovo je srce ponovno počelo kucati brže, puzeći mu sve višje i višje unutar prsa, rekao je, sve dok mu se u potpunosti nije zaglavilo u grlu. "Tada bih dao sve da sam u Illinoisu", zapisao je, "ali nisam imao moralne hrabrosti da se zaustavim i razmislim što mi je činiti."

Točno kad se najviše uplašio, kad je osjetio da ne postoji baš nikakav način na koji bi mogao podnijeti napad, boriti se i podvrgnuti se buci i užasu bitke, stigao je do vrha brda, očekujući da će se zabiti u neprijatelja. Samo, neprijatelj je nestao. Čuvši da Grant i njegove trupe dolaze po njih, pobjegli su.

“Postalo mi je jasno da me se Harris pribavio onoliko koliko sam se i ja pribavio njega”, Grant je zapisaо. “Bio je ovo za mene potpuno novi pogled na problem; ali jedan koji poslije nikada nisam zaboravio. Od tog događaja do kraja rata, nikad više nisam doživio strepnju pred sukobom s neprijateljem, iako sam, manje ili više, uvijek osjećao tjeskobu. Nikad nisam zaboravio da se on imao toliko razloga bojati mojih snaga koliko i ja njegovih. Ova je lekcija bila vrijedna.”

Noć je mračna i puna užasa. U životu se suočavamo s mnogim neprijateljima.

Ali morate razumjeti: nisu ni približno tako strašni kao što vas vaš um tjera da mislite.

Bilo da se radi o strahu koji osjećate prilazeći slavnoj osobi na zabavi, razgovarajući s djecom o seksu ili tražeći povišicu od šefa, stvarnost je takva da se obje strane osjećaju nelagodno, čak su i u strahu. Strepnja je obostrana.

Precjenjujete ih... i oni precjenjuju vas.

Mislite da osoba koja vas ispituje na razgovoru za posao želi to raditi? Da ih uzbuduje što vam postavljaju ta pitanja? Ne, i oni se boje da ne zeznu. Strogi redatelj na vašem prvom danu snimanja, narednik za obuku sa svježom skupinom novajlja, glavni izvršni direktor koji pregovara o vašem ugovoru — njihova aura sigurnosti je iluzija. Jednako su nervozni kao i svi drugi. I oni se pretvaraju.

A kad se približite, uvjerit ćete se da među vama uopće ne postoji tolika razlika koliko ste očekivali.

Malo svjesnosti, malo suošćanja, to nas ne čini slabima. Pruža nam samopouzdanje.

Sad vidimo što je zaista ondje. Sad su *svi drugi* uplašeniji od nas.